

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Interferențe multiculturale în „Însemnările Prințului Serghei Urusov”

Dr. Angela Lisnic

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Republica Moldova

Preambul spre cercetare

Memoria trecutului în mileniul III, supusă unui val puternic de globalizare, vine cu niște incursiuni cronologice și istoriografice asupra unor aspecte specifice în evoluția istoriei umane. Meleagurile Basarabiei, teritoriu populat din cele mai vechi timpuri cu diverse grupuri etnice, are în istoria sa multiple pagini și evenimente irepetabile, care au lăsat amprenta asupra memoriei colective a populației din această provincie multietnică. Lucrarea prințului Urusov S.ⁱ prin esența sa prezintă într-o lumină inedită, din trecutul istoric al teritoriilor basarabene privind coabitarea diverselor etnii și grupuri etnice ce s-au perindat prin această provincie. Consemnările realizate de descendentul unei vițe princiare din imensul Imperiu Rus, cum a fost principele S. Urusov, care a deținut pe o perioadă destul de scurtă postul de guvernator al guberniei Basarabia, în perioada 1903-1904, prin reflectările sale memorialistice, rămân a fi în istorie și în istoriografie una dintre cele mai coloriste descrieri ale populației de pe acest teritoriu. Această sursă cu caracter personal, rămâne a fi un izvor captivant și minuțios despre raporturile interculturale și interetnice privind populația acestui teritoriu plin de tradiții, confruntări și legături interetnice.

Subiectul, scopul și sursa prezentului articol sunt reprezentate de comentarea interferențelor multiculturale basarabene pe care le-am constatat în consemnările memorialistice ale prințului S. Urusov, privind situația din acest teritoriu și spiritul multicultural în Basarabia de la începutul secolului XX.

Referințe multiculturale pe paginile memoriilor prințului Urusov

Chiar din primele pagini ale însemnărilor prințului S. Urusov, desprindem descrierea primirii de care a avut parte acesta când a ajuns pe acest teritoriu. El consemnează că „ajungând în Chișinău am urcat pe platforma vagonului meu, m-am întors cu fața spre public și am dus mâna la chipiu în semn de recunoștință. Asistența și-a scos pălăriile și a început a striga tare „,ura”, în această primire el remarcă o grupă aparte, evreii, care - se evidențiau prin temperamentul expansiv și prin acea curiozitate lăcomă cu care mă priveau, arătând cu degetul, înghiontind-se unii pe alții și vorbind între ei despre impresia pe care o produseseamⁱⁱ. Accentuarea evreilor ca grup separat el o face datorită prezenței sale în acest teritoriu, după renumitul pogrom evreiesc, care a avut loc la Chișinău în 1903. Totodată, el consemnează și poziția populației autohtone, față de evenimentul, avut, afirmând că „majoritatea localnicilor creștini nu au luat parte la pogrom, mulți erau indignați de el, dar nici pe departe nu toți dintre ei puteau să spună cu mâna pe inimă că nu au contribuit niciodată și cu nimic la menținerea dezbinării etnice între ambele jumătăți ale populației chișinăuene.”ⁱⁱⁱ

Asemenea context este atribuit de el condițiilor în care trăia această populație. Deoarece în rândurile de mai jos, a lucrării găsim o astfel de descriere „Populația agrară subdezvoltată, neinstruită, înstărită, și liniștită, moșierii ușuratici, plin de viață, amatori de petreceri; societatea îngăduitoare cu slăbiciunile proprii și a altora, predispusă la strălucire exterioară și înclinând spre reprezentanții puterii; puțină muncă și puțin caracter, multă ospitalitate blajină la și o anumită depravare a moravurilor-acesta este în linii mari Basarabia și trebuie să recunoaștem că constituie un cadru cât se poate de potrivit pentru guvernatorului ei.”^{iv}. Prin aceste calificative S. Urusov încearcă să identifice cauzele incidentului produs în 1903 în Chișinău, și care, a produs un scandal mediatic de epocă în Europa.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

O astfel de stare de lucruri el o pune pe seama diversității confesionale și etnice din ținut, despre care consemnează că „după dejun a făcut vizite la arhiereu, episcopul vicar, arhiepiscopul armean, viceguvernator, trei generali, mareșalii nobilimii din gubernie și din județ, președintele și procurorul judecătoreiei, președintele administrației zemstvei guberniale, șeful camerei de finanțe, și primarul orașului și am fixat pentru a zi, la ora 11, audiența pentru toți cei care doresc să i se prezinte guvernatorului.” Diversitatea multiculturală este pentru el ceva nou, despre care el scrie că, „Primirea în audiență a vizitatorilor la Chișinău este un rit necunoscut în Rusia Mare. Sala mea de audiență se umplea de obicei de câte trei –patru ori pe zi, astfel încât trebuie să ies la solicitanți peste fiecare oră. Ei vorbeau în aproape zece limbi diferite, dintre care eu cunoșteam cel mult două. Velicorușii, malorușii, polonezii, evreii, turcii, grecii, armenii, bulgarii, nemții –coloniști, elvețienii din satul Șaba, niște găgăuzi și, în fine într-un număr enorm, moldovenii, m-au împins la început în stupoare. Moldovenii stăteau în genunchi, ținând du-și pe capete petițiile și balmăjindu-se încet rugămințile, cu ochii în pământ; evreii și mai ales evreicele gesticulau și mă presau în așa fel încât eram nevoit să mă dau îndărăt din fața lor.” Fiecare depunător de petiție dorea să-și mai lămurească și prin viu grai păsul. De obicei îi permiteam fiecăruia să și-l spună după care îl poșteam să plece și în special pentru aceasta am învățat câteva cuvinte moldovenești^{vi}.

Asemenea diversitate el o apreciază printr-un șir de trăsături caracteristice pe care le are populația din zonă, afirmând că „populația agrară subdezvoltată, neinstruită, înstărită și liniștită, moșieri ușuratici, plini de viață, amatori de petreceri; societatea îngăduitoare cu slăbiciunile proprii și ale altora, predispusă la strălucire exterioară și înclinând spre reprezentanții puterii; puțină muncă și puțin caracter, multă ospitalitate blajină și o anumită depravare a moravurilor - acesta este în linii mari Basarabia și trebuie să recunoaștem că ea constituia un cadru cât se poate de potrivit pentru guvernatorul său.”^{vii}. Totodată el consideră că „Populația autohtonă moldovenească, la fel ca și cea rusă, este blajină și blândă; ea nu are mobilitate mare, capacitatea și aspirația de acumula bogății; fiind primii producători nemijlociți de valori, localnicii nu știu să le păstreze și să le schimbe-în această privință voi o să-i surclasați întotdeauna -, deci, trebuie să știți să vă folosiți cu chibzuință de avantajele voastre, să aveți o atitudine bună față de populația în rândul căreia trăiți și sunt sigur că ciocnirile dintre voi nu se vor produce niciodată”^{viii}. În contextul acestor afirmații, un loc aparte unei astfel de stări de spirit el leagă de poziția oficială a imperiului față de toleranța religioasă și interetnică afirmând că „Legile noastre și voința Țarului exprimate în repetate rânduri instituie în Rusia libertatea de conștiință, iar religia dominantă în patria noastră nu ne învață să urâm, ci să trăim în pace și iubire. Voi adaugă la acestea că mie personal îmi este străină discordia etnică și religioasă, de aceia îmi va fi ușor, în relațiile mele cu evreii, să respect cu strictețe dezideratele legilor de resort, fără a introduce în interpretarea lor vreun amestec străin, personal. Acestea sunt regulile generale de care mă voi călăuzi.”^{ix}. Prin așa afirmații prințul S. Urusov, caută să demonstreze poziția sa civică în calitate de funcționar public în așa imperiu cum era Imperiul Rus.

O apreciere aparte prințul Urusov acordă moravurilor care dominau în acest ținut, scriind că „la Chișinău se obișnuia ca cuplul guvernatorului să fie primit în ospeție nu altfel decât cu ceremonii deosebite”^x. Ca mai apoi să detalieze: „Cât de plăcut ar fi să prânzești pe principii camaraderești cu basarabeni veseli, plini de viață și cât de apăsătoare sunt aceste prânzuri când ești prezentate la ele în calitate de guvernator! Ca să nu vorbim de faptul că nu știu de ce în ochii majorității stomacul de guvernator pare să fie „cusut cu piele de oaie”, ca stomacul popii din proverbul rusesc, la aceste prânzuri ești nevoit să stai singur, în capul mese. Văzând în fața ta un vin superb, ești dator să îți minte că între pâhar și înghițirea conținutului său trebuie să fie plasat toastul de răspuns la salutul bombastic al gazdei.”^{xi} Obiceiurile și ritualurile aplicate în această provincie limitrofă a marii Rusii crea pentru autor un confuz personal, o percepere confuză și neterminată față de ele și o neînțelegere la nivel mintal.

S. Urusov mai observă un detaliu ce îi caracterizează pe locuitorii acestui ținut, scriind că „basarabeni sunt remarcabili, între altele, și prin faptul că le place să trăiască nu din venituri, ci din tot capitalul. Ei sunt la fel și la jocurile de cărți. Pentru ei nu înseamnă nimic să câștige sau să piardă în decursul unui sezon o sumă egală cu toată averea lor. Pe vremea mea, unul dintre judecătorii de pace din partea locului, B., un om nicidecum bogat, a câștigat la clubul din Chișinău în decursul a două

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

săptămâni 60.000 de ruble, iar apoi a pierdut treptat toată suma aceasta în decursul a două luni. Mulți își pierdeau toți banii și dispăreau pe un timp de la orizontul lumii bune. Erau printre membrii clubului și profesioniști – ca să nu spun mai mult: unul dintre ei își scoate mânușile doar n timpul jocului pentru a păstra, după cum mi s-a explicat, sensibilitatea vârfulilor degetelor în timpul jocului.^{xii} Viciile pe care le descrie autorul, de fapt, pot fi atestate și în zilele noastre în anumite cercuri ale puterii locale, fapt ce denotă persistarea unor sintagme și stereotipuri comportamentale ce nu se schimbă în timp, și fac parte din mentalitatea ținutului.

Un aspect specific ce ține de raporturile interpersonale în această zonă, mai ales între persoanele din tagma burgheză, îl pune în relație cu raporturile amicale, astfel scriind: „firea expresivă a meridionalilor basarabeni se manifesta, între altele, în modificarea frecventă a relațiilor dintre cunoștințele și prieteni. De multe ori i puneam într-o situație jenantă pe unii oameni considerați că sunt amici între ei. Îi așezi alături la masă, dar află că ei au încetat deja de o săptămână să-și vorbească. Abia reușeau să memorizezi că cutare persoane s-au certat între ele când oamenii aceștia se dovedeau a fi din nou amici. Declarația de război și încheierea păcii se succedau atât de repede, încât eu chiar nu reușeam să țin pasul cu schimbarea stărilor de spirit și eram nevoit, înainte de a invita oaspeți, atât bărbații, cât și doamne, să mă informez de la persoane atotștiutoare despre starea, cum s-ar zice, barometrului lumii bune. Supărările și certurile se dovedeau a fi, din fericire, de nimic, și în decursul celei mai mari părți a anului nu aveau consecințe serioase.”^{xiii} Astfel de situație nu era acceptată de autor și pe care o pronunța în diferite cercuri și la întruniri de înalt rang, fapt, ce a condiționat transferarea lui în altă regiune a imperiului.

În loc de epilog

Trecerea în revistă a consemnărilor memorialistice ale prințului S. Urusov despre populația din ținutul basarabean, demonstrează încă odată plenitudinea și diversitatea etnică a acestui teritoriu care, pe parcursul istoriei prin întreaga ființă a imprimat un colorit aparte, irepetabil și inedit raporturile interetnice, religioase și, nu în ultimul rând interpersonale. Prin ființa sa relațiile dintre grupurile etnice ale ținutului au demonstrat existența unor tangențe interculturale deosebite. Astfel, multiculturalismul aduce principiul autonomiei culturale până la legitimarea contextualizării valorilor universale. Pe teritoriul țării noastre întâlnim un amalgam de culturi care dau savoare vieții de zi cu zi. În pofida faptului că suntem oameni diferiți, fiecare în parte având o gândire diferită, are în același timp niște elemente comune ce ne leagă pe toți prin ființa sa umană. Și să fim de acord cu afirmația lui Paul Valery, că putem „să ne îmbogățim reciproc din diversitatea noastră.”^{xiv}

ⁱ S. D. Urusov, *Însemnările unui gubernator.*, traducere din rusă de Vsevolod Ciomeț, Cihîșinău, Cartier, 2019

ⁱⁱ Ibidem, p.44

ⁱⁱⁱ Ibidem, p.45

^{iv} Ibidem, p.50

^v Ibidem p.45

^{vi} Ibidem p.58

^{vii} Ibidem p.50

^{viii} Ibidem p.52

^{ix} Ibidem p.52

^x Ibidem p.149

^{xi} Ibidem 150

^{xii} Ibidem 153

^{xiii} Ibidem 154

^{xiv} Citate despre diversitate <http://subiecte.citatepedia.ro/despre.php?s=diversitate>